

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

Туляков Вячеслав Олексійович ЖЕРТВИ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЯК СУБ'ЄКТИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН	349
Мирошніченко Наталія Анатоліївна СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЇХ ВПЛИВ НА КВАЛІФІКАЦІЮ	353
Коломієць Юлія Юріївна НАУКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА НА ПОРОЗІ НОВОЇ УКРАЇНИ	356
Полянський Євген Юрійович ЩОДО ПОКРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	358
Абакіна-Пілявська Людмила Миколаївна ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	360
Агапова Каріна Вікторівна ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ МОЛОДІЖНИМИ УГРУПОВАННЯМИ В УКРАЇНІ	362
Берш Анастасія Яковлівна КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ	364
Бойченко Віталій Петрович ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ НА ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ	365
Горбачова Ірина Михайлівна ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НАСИЛЬНИЦЬКЕ ЗНИКНЕННЯ ЗА КК УКРАЇНИ	367
Гуменюк Віталій Васильович ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДСТРОЧЕННЯ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ, ПРИМИРЕННЯ ЗЛОЧИНЦЯ ТА ПОТЕРПІЛОГО, ДІЯЛЬНОГО КАЯТТЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ НІМЕЧЧИНИ	370
Іванова (Кедик) Вероніка Петрівна МЕДИЧНИЙ ПРАЦІВНИК ЯК СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	372
Колодін Денис Олексійович ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОСЯГАННЯ НА ВИБОРЧУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ	375
Тавлуй Олена Вікторівна ВЧИНЕННЯ КРАДІЖКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ	376
Тимофєєва Лілія Юріївна НЕ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСЛУЖЕНОГО ПОМ'ЯКШЕННЯ ЯК ПРОЯВ НЕПРОПОРЦІЙНОСТІ У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ	378
Хильченко Анастасія Сергіївна ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	380
Хімченко Світлана Анатоліївна ЗАХИСТ РЕПРОДУКТИВНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ	383
Чугуніков Ігор Іванович КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ: НЕОБХІДНІСТЬ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ	385
Камінський Петро Валерійович ПРОБАЦІЙНИЙ НАГЛЯД ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ	389
Павлова Олександра Сергіївна ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВ ЖУРНАЛІСТІВ І ПРАЦІВНИКІВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	391
Кулик Анастасія Валеріївна ОКРЕМІ НАПРЯМКИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРОТИПРАВНИМ ПОСЯГАННЯМ ...	394
Малишева Марина Валеріївна НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ДОСЛІД» ТА «ЕКСПЕРИМЕНТ» ЯК ПРИЧИНА ПРОБЛЕМ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ НЕЗАКОННОГО ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДІВ НАД ЛЮДИНОЮ	396
Мустафаєва Анна Іванівна КІБЕРБЕЗПЕКА ОСОБИ, СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ	399
Нековаль Єгор Ігорович ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ФРН.	400
Поліщук Яна Романівна ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	403

- головою, заступником, секретером, членом виборчої комісії, членом ініціативної групи референдуму, членом комісії з референдуму або офіційним спостерігачем при виконанні ними своїх повноважень чи здійсненні своїх прав;
- уповноваженим представником кандидата на пост Президента України, представником партії, представником суб'єкта процесу всеукраїнського референдуму у Центральній виборчій комісії, уповноваженою особою політичної партії, представником організації партії у виборчій комісії, уповноваженими особами суб'єкта процесу всеукраїнського референдуму, членом ініціативної групи референдуму, кандидатом, довіреною особою кандидата;
- особою, яка здійснила внесок на підтримку політичної партії чи фінансової (матеріальної) підтримки для здійснення передвиборної агітації чи агітації референдуму фізичною особою та не мала на це права.

Відтак можна зробити висновок, що диференціація кримінальної відповідальності, градація можливого кримінально-правового впливу на правопорушника з боку держави – це завдання законодавця. Законодавець реалізовує його шляхом прийняття кримінально-правових норм. Вибір найбільш оптимального способу впливу на конкретного правопорушника (із усіх можливих варіантів, передбачених законодавцем), індивідуалізація кримінальної відповідальності – це завдання правозастосовних органів. Суд реалізовує його шляхом врахування усіх обставин конкретної справи і обрання тієї форми кримінальної відповідальності, того виду, строку та розміру покарання, які найбільш повно відповідають вчиненому кримінальному правопорушенню і особі правопорушника; які є необхідними та достатніми для його виправлення та запобігання вчиненню ним нових кримінальних правопорушень.

Таким чином, диференціація кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти виборчої системи – це законотворча діяльність, яка полягає у визначенні меж та градації можливих варіантів обмежень прав і свобод особи, яка зазнала державного осуду за вчинення кримінального правопорушення; ця діяльність законодавця спрямована на реалізацію принципу кримінально-правової політики (а також принципу кримінального права), згідно з якими кримінальна репресія не має мати зрівняльного характеру. При цьому йдеться не лише про встановлення різних видів, строків та розмірів покарань, а й про градацію усіх інших форм кримінальної відповідальності та засобів кримінально-правового впливу до осіб, які вчинили посягання на виборчу систему України та окремі її елементи.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, виборча система України, кримінальні правопорушення проти виборчої системи України, вибори, виборчий процес.

Keywords: criminal responsibility, criminal offense, election system of Ukraine, criminal offenses against the election system of Ukraine, elections, election process.

Тавлуй Олена Вікторівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук*

ВЧИНЕННЯ КРАДІЖКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Законом України № 2117-IX від 03 березня 2022 року «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» посилено відповідальність за кримінальні правопорушення, передбачені статтями 185, 186, 187, 189, 191 КК України, вчинені в умовах воєнного стану [1].

Згідно з Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженого Законом України № 2102-IX від 24 лютого 2022 року (зі змінами, внесеними Указом № 133/2022 від 14 березня 2022 року, затвердженого Законом України № 2119-IX від 15 березня 2022 року, та Указом № 259/2022 від 18 квітня 2022 року, затвердженого Законом України № 2212-IX від 21 квітня 2022 року) з 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан, строк дії якого у подальшому неодноразово продовжувався.

Ухвалою від 28 березня 2023 року колегія суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду передала матеріали кримінального провадження № 51-3186 кмо 22 на розгляд Великої Палати Верховного Суду [2].

Касаційний кримінальний суд окреслив виключну правову проблему як необхідність вирішення питання щодо тлумачення ч. 4 ст. 185 КК у частині застосування цієї норми за кваліфікуючою ознакою «вчинення злочину в умовах воєнного або надзвичайного стану».

Колегія суддів вважає, що тлумачення ознаки «в умовах воєнного або надзвичайного стану» як такої, що означає «в період дії режиму воєнного або надзвичайного стану» суперечить точному змісту закону і меті, яку ставив законодавець, запроваджуючи зміни до Кримінального кодексу.

Також в ухвалі Суду зазначено про тісний зв'язок кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного або надзвичайного стану» в частині четвертій статей 185-187, 189, 191 КК із пунктом 11 ч. 1 ст. 67 КК (вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій), які, на думку колегії суддів, мають однакову правову природу.

На думку колегії суддів, зазначена ситуація призводить до того, що суди нижчих інстанцій, у переважній більшості випадків призначають винним покарання у виді 5 років позбавлення волі і, розуміючи його очевидну невідповідність тяжкості правопорушення, звільняють засуджених від відбування покарання з випробуванням, що, як зазначає Суд, спотворює інститут звільнення від відбування покарання.

Касаційний кримінальний суд Верховного Суду у своїх рішеннях, з якими не погоджується колегія суддів Першої судової палати, вирішував питання кримінально-правової оцінки крадіжки, вчиненої в умовах воєнного стану, та застосовував норму закону України про кримінальну відповідальність (ч. 4 ст. 185 КК України) з урахуванням тих змін, які внесені Законом № 2117-IX.

Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду не погодилась із аргументами колегії суддів Першої судової палати Касаційного Кримінального Суду, оскільки колегія суддів Першої палати ККС, посилаючись на очевидну, на її думку, суворість покарання встановленого в санкції кримінально правової норми за вчинення діяння, що містить особливо кваліфікований склад крадіжки (в умовах воєнного стану), безпідставно ототожнює диференціацію кримінальної відповідальності, здійснення якої належить до виключних повноважень законодавця, і її індивідуалізацію судом за обтяжуючою обставиною «вчинення злочину з використанням умов воєнного стану» (п. 11 ч. 1 ст. 67 КК України), внаслідок чого фактично пропонує втрутитися у сферу виключної компетенції законодавця шляхом відступу від імперативних приписів закону і фактичного створити нову норму закону про кримінальну відповідальність, що перебуває поза межами повноважень Суду, та знівелювати мету, якої прагнув законодавець за Законом № 2117-IX, виклавши диспозицію ч. 4 ст. 185 КК України у відповідній редакції [3].

Велика Палата Верховного Суду повернула це провадження для подальшого розгляду до Касаційного кримінального суду, не вбачаючи виключної правової проблеми, потреби відступу від попередніх висновків та від сформованої Судом практики.

У результаті, 15 січня 2024 року Об'єднаною палатою Касаційного кримінального суду Верховного Суду було винесено Постанову, *справа № 722/594/22, провадження № 51-3186 кмо 22*, де сформульовано висновок щодо застосування ч. 4 ст. 185 КК України за кваліфікуючою ознакою «вчинення злочину в умовах воєнного або надзвичайного стану», який полягає у

тому, що «за ч. 4 ст. 185 КК України кримінальна відповідальність передбачена за вчинення кримінального правопорушення в умовах воєнного або надзвичайного стану на території, на якій він введений» [4].

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство : Закон України від 03.03.2022 р. № 2117IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text>
2. Ухвала Першої судової палати Касаційного кримінального суду, справа № 722/594/22, провадження № 51-3186км22, від 28.03.2023 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110395917>
3. Ухвала Великої Палати Верховного Суду, справа № 722/594/22, провадження № 51-3186км22 від 25.05.2023 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111460562>
4. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду, справа № 722/594/22, провадження № 51-3186км22, від 15.01.2024 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116446106>

Ключові слова: крадіжка, в умовах воєнного стану, кримінальні правопорушення проти власності.

Keywords: stealing, in wartime conditions, criminal offenses against property.

Тимофєєва Лілія Юріївна

*Національного університету «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, адвокат*

НЕ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСЛУЖЕНОГО ПОМ'ЯКШЕННЯ ЯК ПРОЯВ НЕПРОПОРЦІЙНОСТІ У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ

Аналізуючи норми КК, а також практики його застосування, можна прийти до висновку про наявність широких можливостей для судового угляду. Практика підтверджує низку випадків, коли особи отримують надмірно суворі вироки та надмірно м'які вироки, тобто не пропорційні тяжкості вчиненого діяння. Низка осіб уникає відповідальності. Також низка випадків самосудів. Все це є загрозою для системи правосуддя в цілому.

Окремі аспекти принципу пропорційності досліджували такі вчені та науковці як: Ю. О. Євтощук, С. П. Погребняк, В. О. Туляков, М. І. Хавронюк та ін. Разом з тим, стрімкий розвиток судової практики, а також прагнення України бути членом ЄС, а отже необхідність приведення у відповідність національного законодавства з європейським, обумовлює актуальність подальших досліджень.

Дотримання принципу пропорційності є однією з основних вимог справедливості та правосуддя в усіх питаннях, у тому числі визначення покарання та його мета полягає у відповідності розміру покарання із зазначенням розміру вини винного. Цей принцип є логічною основою покарання і фактором його легітимності. На думку Фіона де Лондрас і Фергал Ф. Девіс ефективний контроль за діями держави, орієнтованими на безпеку, слід оцінювати за ступенем, до якого він складається лише з дій, які є необхідними та пропорційними, і, таким чином, досягає відповідного балансу між потребами безпеки та правами особи [3, с. 20].

Як зазначає П. Робінсон, має забезпечуватись зниження оцінки правопорушення для пом'якшення так само, як передбачається підвищення оцінки злочину для обтяжень [2, с. 223]. Принцип пропорційності звинувачення вимагає не лише того, щоб правові норми відображали заслужені погіршення, але не менш важливо, щоб вони відображали заслужені пом'якшення, і не як питання милосердя чи прощення, а як питання права. Існує велика різ-